

# OUDE DOZEN, OPGEËISTEN EN VROUWENRECHTEN

Eric Vermeirsch

**Mijmeringen bij een oude foto uit de jaren 1914-1918 waarop een kleine familiegroep te zien is met iets extra: een toegevoegd portretje van iemand die er niet kon bij zijn: een man die door de bezetter opgeëist en weggevoerd werd voor arbeidsdienst in de oorlogsindustrie of achter het front. De Opgeëistenlaan bij het nieuw gerechtsgebouw herinnert aan hen. In deze bijdrage gaat de aandacht vooral naar mijn moeder, die zelfs niet naar de avondschool mocht en trouwde met een textielarbeider, kleinzoon van de opgeëiste.**

Het gezegde ‘Uit de oude doos’ is door iedereen gekend. Weliswaar moeten wij de laatste tijd wat voorzichtiger zijn met onze woordkeuze, want ‘oude doos’ heeft voor sommigen ook nog een andere betekenis. En sedert de heropleving van de vrouwenbeweging (vrouwenrechten, ik sta daar natuurlijk ook achter) moet men wel opletten bij het gebruik van de tweede betekenis, of ZIJ vliegen erin! Wat mij doet denken aan mijn overleden vrouw, die mij er herhaaldelijk terecht heeft op gewezen ‘dat ik op een goede dag nog eens zou wegdrijven op de baren van mijn eigen gezever’.

Mijn punt is, dat iedereen – zeker op oudere leeftijd – beschikt over een oude doos met foto’s en andere relikwieën. Onlangs heb ik er zelfs nog mijn metalen soldatenplaatje in teruggevonden (klasse 60). Of nog straffer: voor u het beseft beschikt u over meerdere dozen. Het is mij ook overkomen, ik vond onlangs nog een vergeten exemplaar waarvan het deksel, ondanks mijn schoonmaakwoede, bedekt was met een vertederend laagje stof. En wat erin zat was puur goud: foto’s van mijn pa bij het leger, mijn moeder en haar jongste zus beiden op tienjarige leeftijd, met de burens, en op latere leeftijd vanzelfsprekend bij ‘de nonnekens’ om te leren ‘de was te doen’. Want iets anders leren, naar de avondschool gaan bijvoorbeeld, dat mocht niet van pa: ‘Ovendschoole is jongesschoole’, en daarmee was alles gezegd en geregeld. Waarna haar bloedeigen broers en zusters haar voortaan ‘t Schijtieferke’ (ieferke: juffrouw) noemden, iets waarvoor zij vandaag een proces aan hun been konden krijgen.

Een van die fotootjes toont ons een groepje jonge ‘wasvrouwen’ in een praktijkles. Zoiets zouden we vandaag een ‘workshop’ noemen (afb. 1). De verschillende fasen van het arbeidsproces zijn duidelijk zichtbaar: op het gras vooraan rechts besproeit een cursiste met een gieter het ‘bleekgoed’ (te bleken witgoed). Mijn ma moest blijkbaar het wasgoed nog eens goed rondroeren met een houten stok. En let op de prachtige ketel, waarschijnlijk bestemd voor heet water. Dus geen Franse les in de avondschool voor deze dames, maar blijkbaar wel een soort huishoudschool. En dit in een 100 % veilige omgeving: geen gevaarlijk mansvolk te bespeuren. Zo te zien, eveneens op de foto, zou de lesgeefster, een ‘maseurke, daar niet mee kunnen lachen! Je kan aan haar houding ook zien hoe de uitdrukking ‘De handen uit de mouwen steken’ kon ontstaan.



Afb. 1. Groepje jonge vrouwen die aan een ‘wascursus’ deelnemen (foto uit de jaren 1930 bewaard in een van de ‘Oude Dozen’ van de auteur).

Bij het bekijken van die foto’s is mij eigenlijk nu pas duidelijk geworden hoe goed mijn ma erin geslaagd is de familie van mijn pa uit mijn historisch geheugen te wissen. Die mensen woonden in Sint-Amandsberg, dus geen Gentenaars en geen stadsmensen, eigenlijk ‘boeren’ volgens haar. Mijn ma is ver beneden haar intellectuele capaciteiten getrouwd, maar als er geen enkele dokter of advocaat bereid gevonden wordt om één van de destijds mooiste en flamboyantste meisjes uit de arbeidersklasse ten huwelijk te vragen, dan moet je het maar doen met een textielarbeider. In de roman van Gustaaf Flaubert lukte madame Bovary er nochtans in de dorpsarts aan de haak te slaan, maar het is toch niet goed afgelopen. Trouwens, het huwelijksverhaal van mijn ma en madame Bovary vertoont grote gelijkenissen, het waren allebei even grote drama’s, hoewel Modest geen dokter was.



Afb. 2. Familiefoto uit de jaren 1914-1918 met toegevoegd portretje van een door de Duitsers opgeëiste man, grootvader van de auteur.

Ik ga je niet vervelen met het bespreken van al die vergeelde foto's, 'k ben al blij als u het nog niet hebt opgegeven om verder te lezen. Maar op één foto wil ik toch nog uw aandacht vestigen: 'Dees als opgeëiste'. Er bestaat trouwens ook zoiets als de Opgeëistenlaan in Gent (afb. 2). Links zie je de 'geestverschijning' van Desiré, mijn peter, daarna Alice Spiegeleire, mijn grootmoeder, dan mijn vader Modest(je) en zijn grootmoeder.

't Schijnt dat dit soort foto's tijdens de jaren 1914 en 1918 veel gemaakt werd. Mijn pee was door de Duitsers opgeëist om te gaan werken in Duitsland, en dus vermoedelijk gedurende verschillende jaren niet meer bij zijn gezin. Spijtig genoeg is mijn vader al overleden (op negentigjarige leeftijd, zoals hem destijds door een waarzegster voorspeld was), ik kan hem daar geen uitleg meer over vragen.

Een gedeelte van de stadsring bij het nieuwe Gerechtsgebouw herinnert aan de vele opgeëisten, meestal arbeiders, die eerst in de textielfabrieken ter plaatse opgesloten werden en daarna via het Rabotstation weggevoerd: de Opgeëistenlaan, vroeger zoals de rest van de ring Blaisantvest genoemd. Met enige moeite kan je er ook een ontroerend wandmonument vinden (afb. 3). Het brons gedeelte is van de nauwelijks gekende beeldhouwer en buurtbewoner

Pieter Heckers, Op de zijpanelen staan de namen gebeiteld van de opgeëisten uit de wijk die ver van huis stierven: precies evenveel als gesneuvelde soldaten! Over dit soort oorlogsslachtoffers verschenen in GT drie bijdragen van Eddy Levis (1988 en 1989) onder de titel Zivl- Arbeiter Bataljon nr. 4 te Gent.

Na het overlezen van het bovenstaande voelde ik mij toch wel wat ongemakkelijk. Dat grappige, dat spottende, is blijkbaar een trek die in de genen zit van de Vermeirschen. Ik heb het gemerkt bij mijn zoon en ook bij mijn kleindochter. 't Was een van de weinige dingen waarin mijn pa ook uitblonk. Maar er worden hier toch wel enkele belangrijke en zelfs actuele thema's aangeraakt. Vrouwenrechten: een ambitieuze jonge vrouw die van haar vader niet mocht studeren, een man die door een binnenvallend leger zo maar zonder veel uitleg van zijn gezin wordt weggerukt... 't Is eerlijk gezegd niet om te lachen. 'k Ga hiermee stoppen want ik voel mij er niet meer zo goed bij.



Afb. 3. Bronzen gedeelte van het monument voor de in gevangenschap gestorven opgeëiste arbeiders en de gesneuvelden uit de Blaisantwijk aan de Opgeëistenlaan. Een ontwerp van buurtbewoner Pieter Heckers (foto 2008).